

REVENIREA FOȘTILOR DEȚINUȚI PE PIAȚA MUNCII ȘI INTEGRAREA LOR ÎN SOCIETATE

Cristina Baluță^[1]

Analiza situației actuale

O mare parte dintre persoanele care ispășesc o pedeapsă privativă de libertate comit noi infracțiuni după liberarea din detenție. Astfel, rata de recidivă este îngrijorător de mare: se estimează că între 60% și 80% din totalul populației carcerale din România revine, mai devreme sau mai târziu, în penitenciar, potrivit unui sondaj realizat de Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP). Dincolo de imaginea grevată de prejudecăți a persoanelor condamnate la pedepse privative de libertate, care conduce la impermeabilitatea societății în materie de reintegrare a deținuților, în România ne confruntăm cu lipsa totală a programelor de supraveghere și asistență socială post-detenenție, menite să asigure un suport de calitate sau chiar condiții fundamentale pentru reintegrarea foștilor deținuți în societate: *o locuință și un loc de muncă.*

Lipsa unui sistem de educare și formare profesională în cadrul penitenciarelor, neadaptarea programelor socio-educative la contextul socio-economic actual, dar mai ales lipsa unei monitorizări asupra vieții deținuților după eliberarea lor din închisoare au condus la creșterea ratei de recidivă. *Totodată, s-a constatat faptul că foștii deținuți se confruntă cu un risc ridicat de excludere pe piața muncii, ca urmare a discriminării și stigmatizării din partea angajatorilor și a societății.*

Plecând de la aceste semnale de alarmă, pentru a susține reintegrarea în societate și pe piața muncii a foștilor deținuți, în vederea combaterii și prevenirii infracționalității, Administrația Națională a Peniten-

[1] Asistent Comunicare și Relații Publice, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare – Bulevardul Primaverii 48A, 011975, Sector 1, București; Tel.: (+4 021) 201 7806; Fax: (+4 021) 201 7828 Mobile: (+4) 0756 088 033, cristina.baluta@undp.org

ciarelor (ANP), în parteneriat cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Universitatea de Vest Timișoara (UVT), Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA) și Centrul Regional de Formare Profesională a Adulților Călărași (CRFPA) implementează proiectul: **„Revenirea foștilor deținuți pe piața muncii și integrarea lor în societate”**. Proiectul este co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane (POSDRU) 2007-2013.^[1]

Justificarea implementării proiectului

Scopul principal al proiectului este de a veni în întâmpinarea foștilor deținuți excluși de societate și de a spori șansele acestora pentru reintegrarea pe piața muncii, prin *asigurarea de traininguri de inițiere și certificate de calificare în meserii alternative, ecologice*. Totodată, proiectul este menit să promoveze incluziunea socială a acestui grup vulnerabil prin *înlăturarea fenomenului de discriminare față de deținuți și foști deținuți*. Un alt obiectiv urmărit este de a încuraja dialogul și colaborarea dintre angajatorii din spațiul public și privat, inclusiv reprezentanți ai societății civile, pe marginea acestei probleme care privește societatea în mod direct.

Componentele proiectului

Proiectul este elaborat astfel încât să asigure îndeplinirea obiectivului general, și anume *reducerea fenomenului de marginalizare a persoanelor care au suferit condamnări la pedepse cu închisoarea*, prin atingerea următoarelor obiective specifice:

[1] **„Revenirea foștilor deținuți pe piața muncii și integrarea lor în societate”**, Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013; Axa prioritară 6 “Promovarea incluziunii sociale”; Domeniul major de intervenție 6.2 “Îmbunătățirea accesului și a participării grupurilor vulnerabile pe piața muncii”; Proiect POSDRU/70/6.2/S/33488.

1. Reintegrarea socială a foștilor deținuți prin emiterea de recomandări cu privire la cadrul legislativ și instituțional privind crearea unei rețele de centre de incluziune socială

Experții din cadrul proiectului recomandă înființarea unor centre de suport și reabilitare pentru deținuți și foști deținuți, unde aceștia pot beneficia de programe speciale de asistență socială și consiliere.

2. Calificarea deținuților în meserii tradiționale ecologice

Majoritatea deținuților prezintă un nivel scăzut de educație școlară și pregătire profesională, implicit șanse aproape nule de a fi integrați pe piața muncii. Totodată, cazierul juridic afectează credibilitatea foștilor deținuți în fața angajatorilor, aceștia fiind excluși de pe piața locurilor de muncă.

Inițierea și calificarea persoanelor private de libertate într-o meserie crește, astfel, atât șansele găsirii unui loc de muncă, cât și sentimentul de responsabilizare, stabilitate, încredere în forțele proprii și independență în rândul acestora. Mai mult, dat fiind interesul societății și amploarea dezvoltării meseriilor tradiționale și ecologice, pe baza calificării în această direcție, șansele de identificare a unui loc de muncă pot deveni reale și demne de luat în considerare.

3. Eliminarea prejudecăților din partea societății cu privire la deținuți și foști deținuți

Proiectul prevede îmbunătățirea imaginii foștilor deținuți în ochii societății și vizează înlăturarea percepțiilor și prejudecăților sociale față de acest grup vulnerabil, ce blochează reinsertia lor în societate. *Fără implicarea reală a societății, locul din care provin și în care se întorc, inevitabil, deținuții, eforturile de reintegrare rămân fără rezultat.*

Valoarea adăugată a proiectului constă în abordarea specifică a următoarelor trei aspecte esențiale:

1. Formarea profesională și certificarea competențelor pentru deținuții aflați în regim deschis și semideschis;

2. Pregătirea și motivarea angajaților penitenciarelor pentru reinsertia socială a deținuților;

3. Cooperarea cu posibili angajatori, parteneri sociali și reprezentanți ai comunității.

Activități în cadrul proiectului

A. Emiterea de studii și recomandări în vederea îmbunătățirii cadrului legislativ și administrativ pentru facilitarea incluziunii sociale a deținuților și foștilor deținuți

În România nu există un sistem de incluziune socială a deținuților după liberarea lor din detenție. Pornind de la această concluzie, în cadrul proiectului a fost elaborat, de către o echipă de experți internaționali, un studiu de analiză comparativă a contextului național și european cu privire la măsurile de combatere a excluziunii sociale a foștilor deținuți. Acest studiu pornește de la premisa că inexistența unui mecanism unitar de facilitare a integrării sociale a foștilor deținuți face dificilă reintegrarea lor în societate.

Pentru a valida rezultatele studiului, a fost constituit un grup de lucru format din aproximativ 20 de persoane reprezentante ale autorităților publice care au ca domeniu de activitate incluziunea socială și reprezentanți ai organizațiilor partenere în proiect. Pentru elaborarea studiului au fost analizate opt țări membre UE: Austria, Danemarca, Estonia, Franța, Germania, Marea Britanie, Scoția și Suedia. Dintre acestea, *Danemarca și Marea Britanie au fost identificate și selectate ca folosind cele mai dezvoltate și relevante modele de incluziune socială a foștilor deținuți.*

În urma a două vizite de studiu în cele două țări membre, a fost elaborat un studiu de recomandări practice, însoțit de un posibil plan de acțiune, privind *dezvoltarea unui mecanism integrat inter-instituțional pentru reintegrarea foștilor deținuți.* Acest studiu va fi prezentat și înaintat Guvernului României pentru aprobare, în vederea aplicării modelelor de bune practici folosite cu succes în aceste țări la contextul actual.

B. Amenajarea unui centru pilot de training pentru deținuți în regim deschis sau semi-deschis destinat instruirii acestora în meserii ecologice

Centrul pilot de training va avea rolul de a susține reintegrarea pe piața muncii a foștilor deținuți prin derularea activităților de calificare a acestora în meserii ecologice (lucrător în creșterea plantelor și a

animalelor, muncitor constructor lemn, chirpici și piatră și impletitor papura), atât pe perioadă derularii proiectului, cât și după finalizarea acestuia. Un număr de 136 de deținuți vor beneficia de pregătire profesională în ocupații din domeniul agriculturii și al construcțiilor, cu scopul de a învăța o meserie și de a avea șanse mai mari de angajare după liberare.

Centrele de training vor fi amenajate în Delta Dunării, în cadrul Penitenciarului Tulcea, secția Chilia și grindul Tătaru, locații prielnice pentru reabilitarea foștilor deținuți și pentru practicarea de ocupații tradiționale.

Potrivit experților, așa-numitele “green jobs” promovează o imagine pozitivă a deținuților în comunitate, consolidează stima de sine a foștilor deținuți care prestează o activitate utilă comunității și facilitează cunoașterea inițiativelor din penitenciar.

Totodată, prin intermediul acestei activități din cadrul proiectului va fi îmbinată parcurgerea unui program organizat de formare profesională și certificare a calificării, cu practicarea în timpul liber a unor activități de dezvoltare a competențelor profesionale. Persoanele aflate în detenție vor putea, în același timp, să își dezvolte capacitatea de integrare într-o structură organizațional-ierarhică economico-productivă și de lucru în echipă.

Educație pentru reintegrarea în societate

Proiectul include și o latură de reabilitare și dezvoltare psihologică a foștilor deținuți, prin crearea și furnizarea pachetului de instruire “Educație pentru reintegrarea în societate”, pentru un număr de peste 200 deținuți. Ulterior încheierii proiectului, acest program va fi preluat și implementat de către personalul propriu al ANP, în beneficiul altor persoane private de libertate.

Pachetul de instruire este dezvoltat pe baza unei evaluări a nevoilor de informare și va include următoarele arii tematice:

- motivarea și stimularea talentului creativ în scopul redobândirii încrederii în sine și al dezvoltării unei mentalități sănătoase asupra vieții și a muncii;

- creșterea grijii față de sine prin conștientizarea riscurilor cauzate de expunerea la factori precum consumul de droguri și alcool.

C. Amenajarea unui centru de training pentru ofițeri și agenți supra-veghetori

În cadrul proiectului sunt planificate și activități de pregătire și instruire a personalului supraveghetor, pe teme legate de comunicare și mijloace de rezoluție a situațiilor conflictuale, cu scopul de a îmbunătăți interacțiunea acestora cu deținuții și de a implementa cu succes programe de formare și servicii de suport pentru deținuți.

De asemenea, în cadrul proiectului vor fi instruiți ca formatori ofițeri ANP, în vederea furnizării acestor programe de instruire și după finalizarea proiectului. Instruirea ofițerilor formatori va fi completată prin stagii de schimb de experiență pentru însușirea modelelor de bune practici dezvoltate în diferite sisteme penitenciare ale statelor membre UE.

D. Campanie de înlăturare a mentalităților discriminatorii care îngreunează incluziunea socială a acestui grup vulnerabil

„Suntem produsul mediului în care trăim!”

Percepția negativă din partea societății față de deținuți are la bază, pe de o parte, lipsa de informații cu privire la situația reală a deținuților din România, iar pe de altă parte, avalanșa de informații cu caracter trunchiat care întreține toată gama de prejudecăți adiacente penitenciarului și care conduc la impactul negativ de proporții.

De-a lungul timpului, s-a creat astfel o prăpastie între sistemul penitenciar și persoanele private de libertate și comunitate, care a ales să nu se informeze cu privire la această problemă și să plaseze deținuții și foștii deținuți la marginea societății.

Campania de informare și conștientizare inițiată în cadrul acestui proiect are drept scop promovarea integrării sociale a persoanelor care au suferit o pedeapsă privativă de libertate și înlăturarea prejudecăților și stereotipurilor care împiedică integrarea socială a acestora.

Se urmărește în acest sens sporirea gradului de conștientizare a publicului larg și a actorilor cheie, dar și sensibilizarea acestora, cu privire la importanța reintegrării foștilor deținuți în societate și pe piața muncii.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013 Investește în oameni!

SUNTEM PRODUSUL MEDIULUI ÎN CARE TRĂIM

Revenirea foștilor deținuți pe piața muncii și integrarea lor în societate

www.suntemprodusulmediului.ro

Axa prioritară 6 "Promovarea incluziunii sociale"
 Domeniul major de intervenție 6.2 "Îmbunătățirea accesului și a participării grupurilor vulnerabile pe piața muncii"
 Proiect POSDRU/70/6 2/S/33488

Una dintre țintele cele mai importante ale campaniei este conștientizarea faptului că reintegrarea deținuților în societate este esențială, de vreme ce *revenirea foștilor deținuți în penitenciar presupune în primul rând săvârșirea unor noi infracțiuni care afectează major și uneori dramatic existența și drepturile semenilor noștri*. Nu în ultimul rând, revenirea foștilor deținuți în penitenciare presupune costuri umane și financiare considerabile, acestea fiind necesare oricărei forme de detenție.

Respectarea drepturilor omului

Sistemul penitenciar și societatea trebuie să pună accent pe drepturile omului și în ceea ce privește foștii deținuți. Totodată, trebuie înțeles și aplicat principiul potrivit căruia *deținuții sunt privați de libertate cu scopul de a fi reabilitați și ajutați să se integreze în societate, și nu doar pentru a fi pedepsiți și izolați de comunitate*. Astfel de principii de incluziune socială a foștilor deținuți sunt urmate cu succes în alte țări, precum Norvegia, unde doar 20% dintre deținuți sunt recidiviști, iar rata criminalității este cea mai mică din lume.

În scopul asigurării siguranței cetățenilor, se recomandă o liberare graduală a deținuților și o apropiere similară de societate; cu cât sunt mai aproape de societate pe timpul detenției, cu atât este mai ușoară reintegrarea deținuților în comunitate.

De asemenea, în vederea reducerii ratei de recidivă, s-a constatat faptul că, dacă deținuții sunt tratați cu demnitate, asemenea unor oameni egali celor din societate, sunt șanse mai mari ca aceștia să își schimbe comportamentul și să devină cetățeni mai buni.

Nu în ultimul rând, campania își propune promovarea integrării sociale a acestor grupuri vulnerabile și prin intermediul dialogului cu angajatori, parteneri sociali și reprezentanți ai comunității. În prezent, acțiunile de prevenire a infracționalității și cele de voluntariat din cadrul organizațiilor societății civile, care în alte țări suplinesc munca personalului angajat, lipsesc aproape cu desăvârșire. Experții din cadrul proiectului recomandă colaborarea între sistemul penitenciar, sistemul de probațiune, instituțiile publice și ONG-uri, în vederea găsirii celor mai bune soluții de garantare a siguranței cetățenilor.

Responsabilitate Socială Corporativă (CSR)

Conform recomandărilor din partea autorilor "*Studiului privind înființarea unui mecanism integrat inter-instituțional în vederea reintegrării foștilor deținuți în societate*", angajatorii pot fi stimulați să angajeze foști deținuți pornind de la principiul responsabilității sociale. Totodată, agențiile de ocupare a forței de muncă sau serviciile de probațiune pot dezvolta o rețea de "*companii responsabile social*" dispuse să angajeze foști deținuți.

De asemenea, în vederea combaterii discriminării și inegalității pe piața muncii, va fi promovată cooperarea dintre penitenciar și angajatori, în vederea identificării și promovării oportunităților de ocupare atât pe durata executării pedepsei pentru persoanele private de libertate aflate în regim deschis și semi-deschis, cât și după liberare.

Prevenirea înfracționalității și a pedepselor cu închisoare în rândul minorilor și tinerilor

Pe lângă misiunea de reintegrare a deținuților adulți în societate și pe piața muncii după liberare, proiectul este menit să ofere sprijinul necesar pentru combaterea delicvenței juvenile, fenomen social cu consecințe grave pentru societate. Potrivit sondajelor, *s-a constatat o tendință în creștere a fenomenului de delicvență în rândul minorilor*. Suportul acestui grup vulnerabil este necesar cu atât mai mult cu cât delicvența juvenilă este o consecință a mediului de viață inadecvat, a lipsei educației și experienței sociale, aspecte primordiale pentru formarea corespunzătoare a personalității copiilor și adolescenților.

Pornind de la această realitate, proiectul promovează stoparea înfracționalității în rândul minorilor și tinerilor și facilitarea incluziunii în societate a foștilor deținuți minori și tineri, prin intermediul unor evenimente și activități de conștientizare cu privire la această problemă, la care iau parte inclusiv membri ai acestui grup vulnerabil.

Publicul-țintă în cadrul proiectului:

Categoria principală

- Autorități publice locale și centrale
- Companii naționale și multi-naționale, manageri/potențiali angajatori
- Reprezentanți ai Guvernului

Categoria secundară:

- Societatea civilă (ONG-uri, centre de incluziune socială, organizații și instituții de învățământ etc.)
- Reprezentanți ai comunității/ Lideri de opinie

- Grupuri vulnerabile: persoane aflate anterior în detenție, persoane aflate în detenție în prezent

- Mass-media

- Societatea românească în ansamblul său

Campania de promovare a proiectului și a măsurilor propuse pentru îmbunătățirea cadrului legal și instituțional de integrare socială a foștilor deținuți urmărește încurajarea dialogul cu angajatori din domeniul public și privat, parteneri sociali, reprezentanți ai comunității și alți factori interesați. Aceasta constă în activități și evenimente de promovare a proiectului, cu scopul de a combate excluziunea socială a acestui grup vulnerabil: o conferință națională, opt seminarii regionale, o serie de întâlniri cu publicul care vor comunica și promova rezultatele și poveștile de succes din cadrul proiectului, spoturi TV și radio, documentare privind situația deținuților din România etc.